

PUTOVANJE NA ISLAND

Vatra i led: arhaični krajolici na najvećem vulkanskom otoku na svijetu

Legendom obavijen otok na sjevernom Atlantiku obećava elementarnu snagu o doživljaju prirode: impozantna bazaltna brda i proširena polja lave, golemi ledenjaci, ledenjačke rijeke koje slobodno zavijaju, šum vodopada i još mnogo toga. Na rubu beskonačnih netaknutih prostranstava nailazimo i na naseobine i stoljetne kulturne tradicije.

Island, najveći vulkanski otok na Zemlji, udaljen je jedva 300 km od Grenlanda, ali gotovo tisuću kilometara od zapadne Skandinavije. Vikinzi su nazivali negostoljubivu obalu blizu polarnoga kruga "prkosni kraj svijeta" kad su se ondje naselili u 9. stoljeću i stvorili prvu slobodnu državu.

Danas otok površine 103 000 km² ima 270 000 stanovnika. Žive od ribarstva, uzgoja ovaca, goveda i konja, proizvodnje aluminijske, a u zagrijavanim staklenicima uzgajaju povrće. Island pruža svojim posjetiteljima jedinstvene doživljaje: susret s prirodom u stanju nastanka u kojoj još neometano vladaju prasile.

Na put oko "otoka vatre i leda" ne ide se radi posjeta gradovima. Glavni grad Reykjavik zrači šarmom i dočekuje turiste sa svojim znamenitostima. Nekoliko drugih gradića poput Akureyrja i Húsavíka na sjeveru ili Egilsstadira na istoku otoka veoma je slikovito, no njihova je građevinska supstancija u pravilu nova, često čak i ispod čekića. Na seljačkim imanjima koja su uokolo raštrkana zidovi, beton i valoviti lim već su odavno zamijenili stare opeke od treseta i tradicionalne slamnate krovove. Uzalud ćete na otoku tražiti velike kulturne spomenike. Najveća islandska atrakcija je njegova veličanstvena priroda. Ona dakako ne pruža sliku bukoličke idile, već je dramatična, ekstremno gruba i veoma raznolika. Ovdje četiri elementa vladaju intenzitetom od kojeg zastaje dah. Zrak je svjež i tako bistar da se za lijepa vremena – koje vlada češće nego što se obično misli – može vidjeti više od stotinu kilometara u daljinu.

Vode ima u izobilju i posvuda. Stalno nailazimo na rijeke koje zavijaju, snažne vodopade, hladna i topla jezera, izvore pare i vode te glasovite gejzire. Više od deset posto otoka pokriveno je ledenjacima; četvrtina ledene površine otpada samo na najveći europski ledenjak Vatnajökull. Otok zahvaljuje i svoje ime ledenjacima: Island znači ledena zemlja. Najspektakularniji element je zemlja. Široka prostranstva prekrivena su lavom koja se tek nedavno ohladila. Island izgleda kao muzej Zemljine povijesti na otvorenom u kojem se vrlo lijepo vidi kako je naš planet izgledao u različitim fazama svoga ranog doba.

Naseljena ravnica ograničava se na neka obalna područja. Ostatak ruba otoka obilježavaju strme stijene i fjordovi koji su usječeni duboko u kopno. Unutrašnjost kopna karakteriziraju gotovo beskonačne visoravni, polja lave, kamene i pješčane pustinje, te pustinje od pepela, ali

i zaravni, ledenjaci te stari i novi vulkani.

Surtur (Surtr), mitski vladar vatrenih divova, ostavlja fascinantne tragove rasute po cijelom otoku. Plamenom koji raspiruje u unutrašnjosti Zemljine kugle neprestano podiže užarenu tekuću magmu. Zemljina se kora topi i izaziva eksplozije. Otok je vrh podmorskog uzvišenja Srednjoatlantskoga hrpta. Ovdje se razilaze Sjevernoamerička i Euroazijska litosferna ploča. Otok se prikazuje posjetiteljima kao katalog uzoraka geoloških oblika. Smjenjuju se vulkanski krateri, polja šljake, ždrijela ugaslih vulkana i mnogobrojne maštovite tvorevine od lave. Gejziri izbacuju u redovitim razmacima svoje vodene vodoskoke, termalni izvori tvore mjhuriće, ključaju fumarole i solfatare. Islandanima i njihovim gostima termalni izvori tijekom cijele godine pružaju mogućnost za opuštanje. Mnoge kuće imaju u dvorištu bazene s vulkanski zagrijanom vodom.

LEIF ERIKSSON

S visokog postolja ispred Hallgrimove crkve preko krovova Reykjavika hrabro gleda na ocean Leif Eriksson, legendarni pomorac i prethodnik Kristofora Kolumba. Godine 982. njegov je otac, tek neznatno manje slavan Viking Erik Crveni, koji je bio prognan iz Norveške, otkrio s Islanda Grenland i ondje osnovao europsku naseobinu. Iz te nove kolonije krenuo je oko 1000. godine tada tridesetogodišnji Leif s 35 članova posade na svoju slavnu pomorsku ekspediciju. "Legenda o Grenlandu" kaže da je – vjerojatno na visini Baffinovog otoka koji je nazvao Hellu-land ("zemlja ravnog kamena") – udario o sjevernoameričku obalu. Odande je, slijedeći Labradorsku struju prema jugu, dojedrio do Nove Engleske. Okrstio ju je "Vinlandom" jer je ondje našao vinovu lozu.

No drugi suvremeni izvor tvrdi kako je Leif "Sretni", kako su ga poslije nazivali, od svoga zemljaka Bjarnija Herjólfssona saznao kako na zapadu postoji neka strana zemlja koju je taj, zalutavši u nekoj oluji, primjetio već prije 14 godina.

Ma kako bilo, Leif je kao prvi Europljanin u povijesti stupio na američko tlo i 1930., u povodu proslave 1000. obljetnice održavanja prve skupštine Alþinga, američki Kongres mu je posmrtno podigao veličanstven spomenik u Reykjaviku.

REYKJAVIK

Islandski glavni grad koji se istodobno smatra kulturnim, prometnim i gospodarskim središtem zemlje nalazi se na sjevernom rubu poluotoka, na jugozapadnoj obali kojoj klimatski pogoduje Golfska struja. Kad je krajem 18. stoljeća dobio status grada, u "Dimnom zaljevu" (islandsko ime za Reykjavik) živjelo je već 200 ljudi. Danas se grad sa svojim predgrađima i susjednim gradovima spojio u gusto naseljeno područje u kojem živi oko 160 000 stanovnika – 60% otočnoga stanovništva.

Obilazak grada počinje na glavnom trgu Austurvöllur na kojem se nalazi nastariji parlament na svijetu, katedrala i hotel Borg patinastoga sjaja. U središtu grada nalazi se jezero Tjörnin. Uz njega se uzdižu nova vijećnica, nacionalna galerija i otmjene vile. Južno od toga nalazi se Nacionalni muzej i institut Árni Magnússon u kojem se čuvaju srednjovjekovni rukopisi nordijskih saga. Blíže luci nalazi se zgrada ministarskog vijeća koja je prvotno bila

projektirana kao zatvor i brončana statua Ingólfura Arnarsona, prvog naseljenika. Na brežuljku na jugoistoku uzdiže se Hallgrímova crkva kao simbol iznad grada. Uz nju stoji spomenik Leifu Erikssonu. U blizini vrata otvara muzej slikara Ásgrímura Jónssona. Osim toga vrijedi posjetiti prirodoslovni muzej, zbirku kipara Einara Jónssona te muzej na otvorenom Árbaer i kupalište Laugardalslaug.

HRAUNFOSSAR

Dvadeset i pet kilometara sjeverno od Borganesa isplati se skrenuti na Hálsasveitarvegur (br. 518) do impresivnog prirodnog fenomena nedaleko od seljačkog imanja Húsafella do "Slapova lave", mnoštva malih izvora koji se izlijevaju u kaskadama preko bazaltne stube ususret ledenjačkoj rijeci Hvítá. U neposrednoj blizini slične čari imaju slapovi Barnafoss.

AKUREYRI

"Biser sjevera" koji se nalazi na kraju Eyafjörða treći je po veličini grad u zemlji sa 15 000 stanovnika, a zahvaljujući brodogradilištu, zračnoj i morskoj luci središte je za opskrbu sjeverne obale.

Dobro opremljen prirodoslovni i zemaljski muzej te botanički vrt upoznaju nas s poviješću, florom i faunom ovog udaljenog područja. Za ljubitelje književnosti atrakcija je Nonnahús, memorijalno mjesto svjetski poznatog dječjeg pisca Jóna Sveinssona, odnosno Nonnija. Osim toga iz grada se kreće na šetnje i planinarenja u zanimljivo zaleđe, kao npr. do 1200 metara visokog područja oko Hildarfjalla.

GOÐAFOSS

Četrdeset kilometara istočno od Akureyrija šumi rijeka Skjálfandaðfljot na putu od šljunčane pustinje Spengisandura u smjeru mora preko 10 metara visoke kaskade. Zahvaljujući svojoj širini i vodenoj masi ubraja se, unatoč relativno maloj visini pada, među najimpresivnije i najpoznatije slapove na otoku. Ime Slap bogova zahvaljuje Þorgeiru, predstavniku Alþinga. On je navodno 1000. godine bacio u rijeku kipovesvojih dotadašnjih kućnih bogova. Razlog tomu bila je odluka islandskog parlamenta da Islandčani priđu na kršćanstvo. Norveški kralj Olaf zaprijetio im je embargom na drvo, što bi značilo kraj brodogradnje koja ja za Islandčane bila od životne važnosti.

MÝVATN

Jezero muna, 30 kilometara od Goðafossa, nasula je prije otprilike 3500, odnosno 2000 godina lava koja je istjecala prilikom dvaju vulkanskih erupcija. Dugačka je 37 kilometara, ali duboka samo 4-5 metara i napaja se vodom iz toplih izvora. Teško je igdje drugdje tako daleko na sjeveru naći sličnu raznolikost flore i faune. Duž obale i na brojnim otocima rastu mahovina, rava, paprat, ljekovito bilje i breze. Za ljetnih mjeseci iznad vode što se brzo zagrijava zadržavaju se golema jata muha. Ona, zajedno sa ličinkama insekata, tvore u vodi hranjivu

podlogu za bogata staništa riba i vodenih ptica koje na tisuće svijaju gnijezda u razvedenim zaljevima i pretvaraju taj kraj u raj za ornitologe.

Mývatn se zbog svog položaja u i danas krajnje aktivnoj zoni smatra jednim od najspektakularnijih islandskih krajolika. Duž sjajno označenih planinarskih putova nailazimo posvuda na neobične formacije lave. Posebno su neobični Dimmubogir ("mračne utvrde") – tvorevine s malim špiljama i malim lukovima koje bude maštu. U najboljem pogledu na pseudokrateru i Mývatn može se uživati s prstenastog zida eksplozijskog kratera Hverfjalla, pepeljastog stošca visokog 170 metara.

KAFLA

Krajoblik oko 818 m visokog vulkana koji se nalazi tek nekoliko kilometara sjeveroistočno od Mývatna jedna je od tektonski najlabilnijih zona na Islandu. Pošto se Krafla gotovo 2000 godina smatrala ugaslom, vulkan je početkom 18. stoljeća nakon snažne eksplozije čitavo područje prekrilo debelim slojem lave i pepela. Zaostalo je smaragdno zeleno blještavo ždrijelo vulkana, kratersko jezero promjera 320 metara.

Godine 1975. vulkan je ponovno oživio na gotovo jedno desetljeće. Turisti masovno posjećuju kao atrakciju njegove izvore sumpora koji otada ključaju i isparavaju. Oni su najvidljiviji znak vulkanizma koji je i dalje aktivan.

HÚSAVÍK/TJÖRNES

Umjesto da istočno od Mývatna krenete nakraćim putem kružnom cestom, preporučujemo vam izlet oko geološki posebno zanimljivog poluotoka Tjörnesa. Dobrih 30 kilometara nakon skretanja kod Reykjahlíða prolazi se kroz Grenjadarstradur, imanje u tresetu izgrađeno 1870. i napušteno 1949. godine na kojem je danas smješten etnografski muzej. Gradić Húsavík, središte ribolova i prerade ribe, postao je turistički poznat ponajprije kao središte za promatranje kitova. Kako već nekoliko godina na Islandu nema komercijalnog kitolova, ribari sada na svojim malenim jedrenjacima ljeti prevoze turiste na višesatno promatranje kitova.

JÖKULSÁRGLJÚFUR I DETTIFOSS

Kod Ásbyrgja, "tvrđave bogova", klima je izvanredno blaga, krajolik upravo čaroban. Brezova šuma prekriva dolinu u kojoj je, kako kaže legenda, Odinov šesteronožni konj svojom potkovom ostavio snažnu polukružnu stubu u stijeni. Od dviju cesta koje odande prolaze blizu ruba visoravni uz kanjon prema Dettifossu, uzvodno istočna je bolje izgrađena, zapadna je grbavija i zato manje prometna. Nacionalni park Jökulsárgljúfur, osnovan 1973., obuhvaća dio doline Jökulsá á Fjöllum, nalik na kanjon, između Ásbyrgja i slapa Dettifossa. "Ledenjačka rijeka iz brda", kako glasi doslovan prijevod, sa svojih 206 kilometara druga je najdulja rijeka na Islandu. Napaja se iz sjevernoga ledenog ruba Vatnajökulla i kod Grimsstadira se susreće s kružnom cestom. Otprilike 20 kilometara nizvodno u Dettifossu ruši se u ponor preko pet golemih stuba.

Island ima niz veličanstvenih slapova, ali ni jedan se promatraču ne urezuje tako neizbrisivo u sjećanje kao Dettifoss. Na širini od oko 100 metara ruše se sivosmeđi valovi Jökulsá á

Fjölluma 44 duboko u ponor omeđen okomitim bazaltnim stijenama. Ljeti količina vode koja tuda protječe iznosi do 1500 m³/s. Tako je Dettifoss uvjerljivo najveći slap u Europi. Vrijedi pogledati vulkane Herðubreið i kalderu vulkana Askja. Put se račva 36 kilometara iza Reykjahlíða.

EGILSSTAÐIR/FJORDOVI

Upravni o opskrbi centar istočnog Islanda nalazi se na kružnoj cesti usred poljoprivredno snažno eksploatirane i djelomično potpuno pošumljene doline. U njegovoj okolici isplati se pogledati više od 100 metara visok slap Hengifos na sjevernoj obali uzdužnog jezera Lögurinn. Od Reydarfjödura prolazi kružna cesta duž obale i pruža neprestano spektakularne vidike na more.

STAFAFELL

Tridesetak kilometara od Höfna, jedine luke duž cijele južne obale, stoji na rubu šljunčane delte Jökulsá a Lónija povijesno seosko imanje. Nekadašnji župni ured služi danas kao omladinski hostel iz kojeg se odlazi na planinarenja u raznolik planinski svijet Lónsöraefija.

JÖKULSÁRLÓN

70 kilometara iza Höfna, gdje ledeni jezik Breidarmerkurjökulla seže do nekoliko stotina metara od mora, kružna cesta vodi ravno uz ledenjačko jezero na otoku. Divovski ledenjaci, odlomljeni od ledenjačkog ruba i svjetlucajući plavo-bijelo, kreću se po impresivnoj ledenjačkoj laguni i prenose grenlansku atmosferu.

NACIONALNI PARK SKAFTAFELL

Nacionalni park Skaftafell osnovan 1967. godine, pruža se od središnjeg područja Vatnajökulla, najvećeg islandskog ledenjaka prema jugu sve do kružne ceste i nudi mnoštvo čari. U nacionalnom parku dobro označene pješačke staze vode do gustih šuma (kao npr. kod Núpstadaskogara), duž izduženih močvara i livada vrtjeska do trošnih, ali i netaknutih imanja te do slapa Svartifoss, okruženog bazaltnim stupovima. Kružna cesta prolazi sada između fagurshólmrija i Kirkjubæjarklaustura kroz crnu površinu od pijeska i oblutaka Skeiðarársandura. Nakon erupcije vulkana Lókija, smještenog u Vatnajökullu, počeli su putovati ledenjaci. Led otopljen pod ledenim pokrivačem Vatnajökulla ulijevao se u golemom plimnom valu u šljunčanu ravnicu.

VIK

Velika atrakcija "južnog rta" Islanda je oko 20 kilometara udaljena ptičja stijena kod Dyrhólaeya. Ovdje žive na različitim katovima mnoge tipične sjevernoatlantske vrste morskih ptica; sasvim gore tupici koji kopaju svoje hodnike ispod travnatog pokrivača. Ispod njih na stjenovitim pojasovima troprsti galebi i fulmari. Na crnu plažu od lave dolazi se amfibijom. Dobrih 100 metara iznad nje nalazi se svjetionik koji je i poznati vidikovac.

SKÓGAFOSS

Područje ušća rijeke Skógar koja južno od snažnog Mýrdalsjökulla presijeca kružnu cestu zaslužuje da se na njemu zaustavimo iz dva razloga: prvo, zbog Skógafossa, 62 metra visokog slapa obrubljenog livadama koji se, što je posebnost, može razgledati na njegovu kraju i na visini njegova gornjeg ruba, i drugo, zbog pomno uređenog etnografskog muzeja u Skógaru. Sedam kilometara iza Helle isplati se navratiti do vulkana Hekle i termalnog područja Landmannalaugara. Kad se vratite na kružnu cestu, umjesto izravnog povratka u Reykjavik nudi se zaobilazak cestom 30 koja vodi do slapa Gullfoss i geozira Strokkur. Cestom 35 vraćate se na kružnu cestu. No prije toga trebalo bi u Skálholti, koji je u srednjem vijeku bio vikinško središte, pogledati crkvu s njezinim lijepim staklenim prozorima. Glavna ruta vodi uz jezero Þingvallavatn prema Þingvelliru, posljednjoj postaji.

ÞINGVELLIR

Poznato polje Þing nalazi se na sjevernoj obali Þingvallavatna. Zaravan od lave koju na zapadu ograničava klanac Þingvellir geološki je vrlo zanimljivo područje, povijesno srce Zemlje. Na tom "svetištu" osnovana je 930. godine stara islandska slobodna država. Ondje je od tada do 1798. zasjedao svake godine legendarni Alþing, najstariji demokratski parlament na svijetu. Tu su islandčani 17. lipnja 1944. proglasili republiku.